

УДК 328.1:321.01:37-057.87

Л. М. Романкова
кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач відділу виховної та психолого-педагогічної роботи
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ВИМОГИ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЙ ДО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ГОРИЗОНТІ СТАНОВЛЕННЯ ЯКІСНО НОВИХ ПОЛІТИЧНИХ СТРУКТУР – СВІТОВОГО УРЯДУ І СВІТОВОЇ ДЕРЖАВИ

Мета дослідження полягає у відтворенні змін вимог з боку політичної сфери сучасного суспільства до професійної освіти особистості в дискурсі становлення Світового суспільства знань. У цих умовах, коли світ перебуває в точці біфуркації, на порозі незворотних змін, першочергового значення набуває оцінювання спрямованості глобалізаційних процесів. У цьому контексті «особливо важливо, – як наголошує О. Білорус, – розглядати глобалізацію з двох точок зору: 1) глобалізація як природний, об'єктивний процес; 2) глобалізація як силовий, насильницький процес в інтересах «глобалізаторів» [1].

Саме цей другий вимір, який сьогодні виходить на перший план, ставить у центр уваги проблему політичного вибору та політичного управління глобальними процесами, покликаною відвернути глобальну цивілізаційну катастрофу. Однак сама по собі наявність вибору між альтернативами є ситуацією ризику. Будучи усвідомленою, вона перетворює те, що вважалось не політичним, у політичну проблему, потребуючи його політичної рефлексії. Наявність та усвідомлення можливості вибору робить глобальну ситуацію трансформації цивілізації передусім політичною ситуацією, вимагає політичної оцінки та політичних рішень. Саме тому не можна не погодитися з думкою У. Бека: «Століттям глобальності не провіщається кінець політики, а відкривається її новий початок» [2].

Для його відтворення ми акцентуємо свою увагу на змінах у морфології політичних систем, а потім прокоментуємо зміни в їх функціоналі, оскільки це надто потужно впливає на освітню політику держави. Особливу увагу варто приділити змінам, що відбуваються в організаційно-технічній галузі сучасної політичної сфери. Головними суб'єктами тут є органи законодавчої, виконавчої й судової гілок влади, а також інститут президентства або монарха, як, наприклад, королівська особа у Великобританії чи Іспанії.

Під час аналізу трансформаційних перетворень морфологічної структури політичної сфери національної держави з'ясується, що вона спрощується, оскільки від неї, з одного боку, відпадає низка патерналістських функцій, що притаманна національній державі, а з іншого – під впливом глобалізації та інформатизації формується якісно нова морфологія політичної сфери.

Серед численних дебатів про глобалізацію і врядування багато з них торкаються насамперед природи й долі держави. Наприклад, різні науковці стверджують, що сучасна глобалізація позбавила державу суверенітету (Кеміллері та Фелк, 1992 р.; Урістон, 1992 р.; Сессен, 1997 р.). Проте більшість аналітиків пов'язує зростання глобальних відносин із «відставкою етнічної держави», «занепадом етнічної держави» й «відступом держави» (Кебл, 1995 р.; Шмідт, 1995 р.; Стрейндж, 1996 р.).

Інші автори пішли ще далі в поєднанні глобалізації з «кризою етнічної держави», «старінням держави» та «відмиранням етнічних держав» (Хорсман і Маршалл, 1994 р.; Дунн, 1995 р.; Омей, 1995 р.; Кен, 1996 р.; Бауман, 1998 р.; Гудсон, 1999 р.; Вамейх, 2000 р.). За цими оцінками, держави – це безпорадні жертви глобалізації.

Своєю чергою, такі припущення спричинили безліч спростувань. Наприклад, деякі автори стверджують, що глобалізація не зробила нічого для підризу суверенної державності (Томсон і Краснер, 1989 р.; Краснер, 1993 р.). Згід-

но із цим поглядом, держава могла, якщо б бажала, виплутуватись із глобальних відносин, тому що в іншому випадку обмежить свою автономію [3].

Подібні аргументи підтвердили, що глобальні потоки (у комунікаціях, екології тощо) не обов'язково підривають державу й дійсно можуть у деяких випадках її підсилити (Манн, 1997 р.). Більше того, за такими уявленнями, держава зберігає істотні здатності для управління глобальною господарською діяльністю (Бойер і Дрейх, 1996 р.; Уейсс, 1998 р.; Хірет і Томпсон, 1999 р.). Дійсно, послідовною є думка теоретиків про те, що держави (особливо провідні держави) зберігають головну регулятивну силу навіть у такому найбільш глобалізованому секторі економіки, як фінанси (Кепстейн, 1994 р.; Паулі, 1997 р.; Гілейнер, 1998 р., 1999 р.).

Різні розрахунки способу врядування в глобалізованому світі дали змогу також описати більш загальну структурну зміну, далеку від статистики, так звану «систему Вестфалії», яка залишалася в силі до пізнього двадцятого століття (Розенау й Земпл, 1992 р.; Розенау, 1997 р.; Хейрод, 1998 р.; Хелд, 1999 р.; Схолт, 2001 р.; Кейн, 2003 р.). Відповідно до позиції цих аналітиків, врядування за умов розширення рівня глобалізації має залучити інших гравців, крім держави.

Система влади стала ще більш «багаторівневою» або «багатоскалярною» завдяки активізації піддержавних органів (муніципальні й провінційні) та наддержавних агенцій (макрорегіональні й міжнародні). Крім того, різні предстваники (суб'єкти) приватного сектору і громадянського суспільства прийняли роль регуляторів тієї чи іншої сфери життєдіяльності. Згідно із цими аргументами, держави виживають у процесі глобалізації, але вони вже не є великою підставою – і в деяких випадках навіть не основою – місцевознаходження врядування [4].

Докорінну видозміну функцій сучасної держави щодо формування/виховання особистості і сфери освіти найґрунтовніше дослідив, на нашу думку, польський автор Марек Квієк і подав у добре відомій монографічній праці «Університет і держава» [5].

Наведемо лише невеличкий фрагмент оцінки стану й перспектив розвитку системи освіти в горизонті сходження національної держави, що подає Марек Квієк із посиланням на Енді Гріна. Марек Квієк пише: «Національна освітня система як така мертва: вона стала водночас недоречною, анахронічною та неможливою. ... Уряди вже не можуть використовувати її з метою заохочення соціальної згуртованості й передачі національної культури. Їм і не треба цього робити. Так само як національна держава перетворюється на маргінальну силу в новому світовому порядку, так і освіта набуває якості індивідуалізованого споживчого товару, що постачається на глобальний ринок і стає доступним через супутникові й кабельні канали комунікації. Національна освіта припиняє своє існування» [6].

Далі Марек Квієк погоджується з оцінками Енді Гріна про зміну ролі освіти під час переходу з національної в «постнаціональну» епоху. Хоча Е. Грін безпосередньо не посилається на модерний ідеал університету і його філософське формулювання в Німеччині на початку XIX ст., він влучає в ціль: проблема полягає в зіставленні, з одного боку, нації, котра використовує освіту для створення власних громадян і прищеплення їм національної свідомості, й освіти як інди-

відуального, приватного блага для підвищення економічної конкурентоспроможності – з іншого [7].

За найдавнім висловом Пітера Меґрета, «спочатку йде індивід». П. Меґрет прямо пише: «Якщо його потреби не задоволені, виникає політичний та економічний відголос проти постачальника, котрий завалив свою справу – не зміум обслужити своїх клієнтів» [8].

У тому самому дусі різку заяву робить Мартин Вулф: «Уряди, подібно до інших інституцій, будуть змушені постачати вартість тим, хто платить за їхні послуги» [9] (Wolf 2001: 188). Видається, сторичну функцію модерного університету – передачу національної культури, прищеплення національної свідомості громадянам націй-держав, виховання національного громадянства, підтримку національних ідей та ідеалів головним чином за допомогою гуманітарних і суспільствознавчих дисциплін – сьогодні кинуто напризволяще.

Ось як яскраво описує цей процес Е. Грін: «Роль національних систем освіти зазнала змін, особливо в старіших розвинених націях-державках, а уряди не в змозі керувати освітою давніми методами. Сприяти соціальній інтеграції та згуртованості, виробити нове уявлення про національне громадянство й ідентичність – таким було початкове завдання систем освіти. Освіта незворотно втратила зі свого поля зору цю творчу місію та мету. У розвинених державах ... в освіті вбачають передусім засіб індивідуального й колективного економічного просування. Формування громадянина поступилося місцем формуванню навичок і вмінь, націєтворення – національній економічній конкурентоспроможності. Індивідуалістичні прагнення та норми почасти затьмарили, принаймні на сьогодні, громадську й колективну природу освітнього проекту» [10] (Green 1997: 4, курсив М. Квієка).

У такому випадку виховний процес у сучасних ВНЗ також відпадає як такий, що здатен виховувати майбутніх фахівців, які не відповідають новим умовам функціонування держави майбутньої доби. Тому нас більше цікавить перспектива сучасної держави в горизонті інтенсифікації процесів глобалізації й дефрагментації сучасного політичного поля, оскільки студентська молодь вступає у його лоно після завершення професійного навчання у ВНЗ.

Головною прикметою майбутньої доби в горизонті трансформації політичної освіти є становлення Світового уряду і Світової держави, для породження й обслуговування якої потрібна нова людина.

Дослідження авторів, які намагаються скрізь морок протистояння та сучасної політичної боротьби розгледіти стан політичної сфери Світового суспільства знань, указують на те, що відбувається становлення нової морфології планетарного світу, у структурі якого чітко вимальовується Світовий Уряд, Світова держава і Планетарна особистість. Коротко подамо їх головні параметри й характеристики в дискурсі предмета дослідження. Почнемо з аналізу феномена Світового уряду.

Ідея Світового уряду сама по собі не нова. До неї свого часу зверталися Данте Аліґ'єрі (1265–1321) у трактаті «Монархія» (1310–1313); Імануїл Кант (1724–1804) у трактаті «До вічного миру» (1795), Фердинанд Тенніс (1855–1936) у працях «Спільнота» й «Суспільство» (1887); Торстейн Веблер (1857–1929) у праці «Дослідження природи миру й умов його підтримки» (1917), а також Бертран Рассел (1872–1970); Альберт Ейнштейн (1879–1955) у праці «Методи досягнення миру в цілому світі» (1948); Андрій Сахаров (1921–1989) у праці «Проект Конституції Союзу Радянських Республік Європи і Азії» (ч. 4) (1990) та ін.

У практичному сенсі не одне покоління людей поклало своє життя за її реалізацію. З відкритими домаганнями на практичне світове панування виступили Олександр Македонський, Наполеон, німецький фашизм, у наш час – Сполучені Штати Америки. Усі війни з XV до XIX століття мали яскраво виражений загарбницький характер з метою встановити Світове панування тієї чи іншої держави або групи держав-союзників над планетарним світом.

Нині становлення Світового уряду набуває інтенсивного характеру. Потреба планетарної спільноти в органі управління соціальним розвитком настільки гостра, що 2013 рік оголошений роком Світового уряду. Приватні глобальні світові еліти, що впровадилися в уряди, рішуче налаштовані на введення Світового уряду. Лондонська «Financial Times» відкрито сформулювала цей погляд у статті свого коментатора зовнішніх стосунків Гідеона Ракмана, опублікованій 8 грудня 2009 р., де заголовок говорить сам за себе – «А тепер про Світовий уряд».

Цим цілям вторить Тристороння комісія, CFR (Комітет із міжнародних відносин; прим. mixednews) і Більдерберзькі інсайтери – навіть Ватикан. Ще 1999 р. Рей Курцвель (Ray Kurzweil) прогнозував, що Світовий уряд буде створений до 2020 року. Уже створення Ліги Націй 1919 р. розглядали як прообраз Світового уряду, негатив якого відчували керівники інших країн світу й, не погодившись із цією ідеєю, масово не підтримали її. Саме на її основі згодом була створена, як відомо, ООН.

З наявних літературних джерел відома, що йтиметься про два види світових політичних структур – так званий Таємний Світовий уряд і Легітимний Світовий уряд. Для уточнення обставин ми відсилаємо до наявних монографічних джерел, що ґрунтовно висвітлюють закономірності становлення нової морфології соціального світу в площині XXI століття. Тут мають на увазі монографії вітчизняних авторів, а саме: «Морфологія соціального світу» [11], «Фантом планетарного організму: погляд у майбутнє» [12], «Дрейф планетарної системи: погляд у третє тисячоліття» [13]. Вищезазначені прогностичні праці для нас важливі тільки як чинники нових вимог до професійних і людських властивостей майбутніх фахівців, що нині навчаються або будуть навчатись у системі вищої освіти.

Протистояння згаданих політичних утворень відбувається в процесі жорсткої боротьби між «темними силами», до яких належать фінансисти й чиновники провідних країн світу, що намагаються втілити в життя Таємний Світовий уряд, з одного боку, а з іншого – легітимним керівництвом національних держав і їх наднаціональних і міжнаціональних утворень за право сформувати Легітимний Світовий уряд на зразок ООН, потреба в якому на початок XXI століття надзвичайно загострилася, оскільки виступила назовні у формі негативних тенденцій екологічного, техногенного, біологічного й соціального спрямування, упорядкувати які можливо тільки за умови створення Електронного уряду, що дасть змогу системно охопити й збалансувати вплив сукупності задіяних у конкретній кризовій ситуації факторів.

Для подолання проблем, що виникають, і недоліків глобального врядування між державами та недержавними гравцями, за прогнозами американських експертів, буде створено мережі, зосереджені на конкретних питаннях. Діяльність цих мереж спрямовуватиметься на досягнення спільних цілей та інтересів, таких як розв'язання найрізноманітніших проблем, комерційний прибуток, моральні засади й участь міжнародних і неурядових організацій у розв'язанні проблем світу, що змінюється.

У деяких випадках осередком описаної тут мережі стане міжнародна комісія або невиборний експертний орган, який буде достатньо впливовим, щоб контролювати окремі аспекти управління, торгівлі чи інших проблем або звітувати про них. Форум фінансової стабільності, Форум лідерства в галузі скорочення викидів вуглецю та Міжнародне партнерство заради водневої економіки є сучасними зразками таких мереж [14].

Основною причиною ймовірного створення таких мереж може бути й та обставина, що так званий «світовий уряд» має щонайменше три головні недоліки, на які звертає увагу А. Хейвуд:

– по-перше, відповідно до ліберального погляду, світовий уряд створює перспективу неперевереної влади, яка ще й не піддається контролю. За таких умов «світовий уряд» може потім стати світовою тиранією;

– по-друге, сумнівним є те, чи поняття глобального громадянства, якому потрібен такий уряд, може стати коли-небудь повноцінним, зважаючи на культурні, мовні, релігійні та інші відмінності, які розділяють народи світу;

– по-третє, у світлі (географічної й інституційної) відстані між урядом і людьми важко спостерігати, як ефективна демократична відповідальність могла б діяти в межах системи «світового уряду» [15].

Національна розвідувальна рада США та Інституту ЄС із досліджень безпеки в спільній доповіді «Глобальне управління – 2025» зазначає, що глобальне врядування – колективне розв'язання спільних проблем на міжнародному рівні – перебуває в критичному стані. На його ефективність впливають три чинники: економічна взаємозалежність, взаємопов'язаність сучасних світових викликів і перехід до багатополярного світу. На сучасному етапі виникає проблема легітимності, яка полягає у виникненні неформальних угруповань провідних держав, перспективі регіональної співпраці, зростанні впливу нових міжнародних організацій [16].

А процес становлення Світової держави розпорошений у планетарному просторі й відбувається досить повільно. Процес самоорганізації Світової держави, що є породженням Світового громадянського суспільства, у структурі якої має функціонувати Світовий уряд; повільність її формування в дослідженні пояснюються гетерохронічним затриманням формування численних її атрибутів та інституцій, наприклад, Світового права, Світового парламенту, Світового суду, що має відбуватися за збереження ролі територіального імперативу, якого дотримуються національні держави і значення якого лише зростає.

При цьому зазначимо, що на роль лідерів у цій сфері є як одноосібні, так і колективні претенденти. Серед одноосібних суб'єктів є США, ЄС, Росія, Китай і деякі інші суб'єкти сучасної світової політики. При цьому очевидним фактом є те, що на виконання ролі системоутворювального чинника у створенні цього феномена більше за всіх підходить така організаційна й політико-економічна структура, як ЄС, що діє на лідерських засадах на протиположних методах об'єднання національних держав, країн і народів, на кшталт намагань Російської Федерації. До чого це може призвести, стає очевидним із просування РФ так званого «руського миру» на терени СНД, військових конфліктів РФ з Туреччиною та її участю у військовому конфлікті в Сирії.

При цьому звернемо увагу на те, що інформаційна революція вносить якісні мотиви у функціонування глобалізованих структур, якими ми вважаємо Світовий уряд і Світову державу. Ми тут маємо на увазі становлення під тиском провідних тенденцій сучасного планетарного розвитку породження так званого Електронного уряду – 1 [17]. Для його обслуговування або навіть життєдіяльності пересічних громадян країни в умовах панування ІТ-технологій потрібна обов'язкова корекція відповідного змісту вищої освіти в системі професійного навчання й виховання майбутніх фахівців. Реалізація волі особистості, як і політична участь суб'єктів громадянського суспільства в самовідтворенні інституту влади, ґрунтується на певній політичній культурі. Воля особистості або свобода суб'єкта громадянського суспільства принципово може реалізуватись як у вимірі його внутрішнього простору – тоді ми маємо процес самоорганізації або саморегуляції, так і в зовнішньому – у процесі взаємодії з державною формою влади завдяки так званому механізму політичної участі.

Суперечливість і турбулентність сучасного світового розвитку вимагає активного пошуку стабілізуювальних, урівноважувальних механізмів управління надскладними глобальними відносинами й процесами в інтересах виживання людства [18]. Уже зрозуміло, що розвиток кожного суспільства підпорядковується загальним закономірностям розвитку сучасної світової системи, головною серед яких є тенденція до глобалізації. «Загалом вплив нової реальності, яка виникає під тиском глобалізації, має, – зазначає М. Шепелев, потужний, навіть шокуєчий політичний

ефект, оскільки вимагає визначити ставлення до засад динаміки глобалізації та виробити стратегію поведінки відповідно до її парадоксів і викликів. Цим зумовлено те, що на початку третього тисячоліття глобалізація у своєму політико-управлінському аспекті виходить на перший план наукового пошуку вчених різних країн світу» [19].

При цьому провідні країни світу мають свої погляди на розв'язання проблеми становлення глобального врядування. Бразилія, наприклад, наголошує на важливості перерозподілу влади між розвиненими державами та країнами, які розвиваються. Китай турбує розв'язання внутрішніх проблем, можливість існування «більшої структури», ніж G-20 (G-20). Індія заявляє, що Азія не має внутрішньої рівноваги, яка могла б гарантувати стабільність. Для Японії проблеми глобального врядування стосуються радше політичного лідерства, а не «форми чи структури». Об'єднані Арабські Емірати звертають увагу на відсутність потужних регіональних організацій. Росія стверджує, що рівень «тихоокеанської безпеки» є недостатнім. Південна Африка звертає увагу на факт недостатнього представництва Африки в провідних глобальних організаціях [20].

За таких кардинальних організаційних змін закономірно постає питання про те, яка людина має відповідати такому рівню організації планетарного життєустрою. Й автори тут сходяться на тому, що адекватною інформаційній добі буде Планетарна особистість із її синергетичним мисленням, космополітичним світоглядом та ідеологією, оригінальною інтернет-культурою, що потребує забезпечення якісно новими науковими знаннями й наявності інтенсивного соціального спілкування на основі розвинутої організаційної культури або соціальної взаємодії з іншими особистостями в горизонті становлення єдиної планетарної форми життєдіяльності, що має бути побудована на раціонально організованих смислах.

У будь-якому випадку йтиметься про людину державну як головного архітектора та менеджера становлення національної і Світової держави. Суперечливі політичні процеси кінця 2010 й початку 2011 рр. в Північній Африці та на Близькому Сході, а також кінця 2013 – початку 2014 рр. в Україні доводять, що інфраструктура глобальної комунікації виявляється іноді ключовим ресурсом для активізації тригерів фундаментальних політичних трансформацій (феномен так званих «твітерних революцій», «фейсбук-революцій»).

Особливе значення Морлі Віноград і Майкл Хейс надають «гендерному зрушенню», оскільки фактично всі молоді люди, основний «електорат майбутнього», є мережевими гравцями [21]. З одного боку, глобалізація створює основу глобального суспільства, сконцентровану в Північно-Західній Європі, особливо в Скандинавії, країнах Бенілюксу, Австрії, Швейцарії й Великобританії, Північній, Центральній і Латинській Америці, Австралії. З іншого боку, глобальне суспільство є реакцією на глобалізацію, особливо на наслідки експансії глобального капіталізму в його неоліберальній моделі. Отже, його становлення охоплює весь соціальний простір планети, що потребує не тільки політичного керівництва, а й глобального управління, що також ми вважаємо особливістю політичної сфери Світового суспільства знань.

У процесі формування органів глобального правління виникає питання про місце розташування, роль і функції національних держав та обґрунтованість їх існування в системі глобального управління й потреби в з'ясуванні місця та ролі людини в новій системі планетарних взаємовідносин.

Специфіка людської участі в управлінні глобалізованим світом тут чітко вимальовується, оскільки, коли йдеться про глобальне управління, необхідно наголосити, що, на думку деяких учених, воно має бути насамперед управлінням глобальними процесами, а не територіями. Управління не «замість» національних держав, а разом із ними.

Тому подальше зміцнення інституту держави – найголовніша умова більш стабільного та врегульованого світового порядку. Вагомі аргументи на користь цієї тези дає відомий американський філософ, соціолог і футуролог

Ф. Фукуяма в книзі «State-Building: Governance and World Order in the XXI st Century» («Створення держави: управління і світовий порядок у XXI столітті»).

З іншого боку, необхідно розуміти, як і в якій кількості національні держави увійдуть до системи глобального управління в довгостроковій перспективі; чи вони не будуть структурно й функціонально дублювати його головні складові елементи (що існуватимуть унаслідок еволюції), якими політичними знаннями, уміннями й навичками мають оволодіти пересічні громадяни вищевказаних нових утворень і якими новими організаційно-політичними властивостями – новою політичною культурою – повинні оволодіти майбутні фахівці у стінах ВНЗ, щоб ефективно керувати соціальним розвитком у глобальному вимірі.

Глобальне управління за своєю природою має політичний характер, оскільки воно означає вироблення й прийняття найбільш загальних, стратегічних рішень, а також вирізняється масштабами соціального впливу управлінської діяльності. Актуалізуються давні космополітичні ідеї про «світову державу» (Данте) та людину як «громадянина Всесвіту» (Діоген). Такого роду світоглядні уявлення й теоретичні концепції визначаються як мондіалізм.

Особливо популярними ідеї мондіалізму стали на початку ХХ ст., вилившись у концепції «світової революції» та «світового уряду». Спроби реалізації першої пов'язані із соціалістичною революцією в Росії, а другої – зі створенням після Першої світової війни першої у світі універсальної міждержавної організації – Ліги Націй. Представники різних ідеологічних течій, на диво, сходились у визначенні функціональної цілі – створення єдиної світової держави, уряду або наддержавного координувального й регулятивного органу.

Мондіалізм нині нерозривно пов'язаний з ідеєю світового порядку (le Ordre Mondial, the World Order), що має, за задумом інтелектуалів, ліквідувати, наскільки можливо, кордонні й відмінності між культурами, способами життя й господарювання, націями, державами та релігіями, створивши тим самим універсальну політичну й правову надбудову для економічної системи глобалізму. Центральними його ідеями, підкреслимо, є світова держава, світовий уряд, світове право, вресіт-решт, глобальне управління як найбільш універсальна категорія, що розкриває цілі мондіалізму.

Глобальне управління за своєю природою є політичним управлінням, тобто видом політичної діяльності, що полягає в здійсненні управлінського, організувального впливу на суспільство. Політичний характер глобального управління пов'язаний із виробленням і прийняттям найбільш загальних, стратегічних рішень, а також із масштабами соціального впливу управлінської діяльності. Реальність глобального управління визначається реальностями сформованого світового порядку, у якому, за словами О. Білоруса, «глобальні центри інтенсивно й послідовно створюють інфраструктуру, здатну завдяки застосуванню новітніх технологій, у тому числі гуманітарних і соціальних, контролювати свідомість і суспільну поведінку людей. Паралельно завершується реконструкція глобальних структур, здатних впливати на рішення будь-якого уряду, включаючи уряд США» [22].

Глобальне управління можливе тільки на основі моделі «цивілізаційного симфонізму», котра забезпечує, по-перше, участь усіх цивілізацій в управлінні глобальними процесами, а по-друге, «цивілізаційний суверенітет», тобто право кожної цивілізації самостійно визначати принципи внутрішньої самоорганізації та відносин між своїми членами. А. Вебер прогностично визначив глобальне управління державному за тією ознакою, що «це управління процесами (у суспільстві, у біосфері), а не територіями» [23].

Об'єктом глобального управління є глобальне суспільство, що формується, оскільки світовий порядок можливий лише як організація глобального суспільства. М. Шепелев стверджує: «Необхідність глобального управління як політики забезпечення світового порядку багаторазово наростала в міру того, як світ замикався і множилися зв'язки між

різними його частинами. Уперше людство виявилось в такому становищі, коли в народів планети з'явилися загальні інтереси, які одержують моральну санкцію в новій системі цінностей, що набувають універсального значення. Загальні проблеми й небезпеки підсилюють необхідність у політиці світового порядку» [24].

Визрівання й загострення глобальних проблем сучасності є головною передумовою глобалізації управління. Основними моделями глобального управління, покликаними задовольнити цю потребу, є моделі світової держави, світового уряду, наддержавного управління та глобального «управління без уряду». Історично першими з них були моделі «World State» і «World Government», що спираються на пріоритет наднаціональних інститутів і процедур, формування й розвиток світового (міжнародного) суспільства та нової людини – космополіта, поступове витіснення національних цінностей і інтересів і заміну їх загальнолюдськими. Модель «Global Governance» є найбільш абстрактною з погляду реального механізму здійснення управлінських функцій і його ефективності.

Ми й далі звертатимемося до висновків М. Шепелева. Оцінюючи ці моделі, варто враховувати, що під впливом глобалізації зростає значення територіального імперативу суспільного життя в усіх його вимірах, у тому числі політичному. Єдиною формою політичної організації, яка визначається територіальною основою структурування й інтеграції людських макроколективів, є держава. Уряд – це держава за своїм походженням і природою інституція. Тому концепції світової держави й світового уряду такі близькі між собою. Створення Світового Уряду так чи інакше передбачає перенесення державних принципів суспільної організації у сферу глобального суспільства, у міжнародне життя.

Тож майбутні фахівці мають бути готові опанувати модель наддержавного управління, яке здійснюється глобальним гегемоном, передбачає збереження традиційних міждержавних відносин як базового рівня світового порядку. Тут функції Світового Уряду тією чи іншою мірою перебирає на себе уряд світового гегемона, навколо якого формується система глобального управління з формальними зв'язками й неформальними механізмами впливу.

Держави будуть та залишаються головними суб'єктами глобального управління (у сенсі їх фундаментальної ролі) через збереження й посилення значення територіального імперативу глобального розвитку, ініціувальної та організувальної ролі держав у створенні глобальних міжнародних організацій, збереження тісних політичних зв'язків між глобальними державами й глобальними корпораціями. Незалежно від ослаблення територіальних бар'єрів державного суверенітету принцип державної організації суспільства залишиться незмінним. Для його забезпечення потрібна особистість випускника ВНЗ, яка буде здатною до самоорганізації й саморегуляції.

Дж. Розенау дав екстенсивне визначення глобального управління як «системи правил на всіх рівнях людської діяльності – від родини до міжнародної організації, у якій досягнення цілей за допомогою управління має транснаціональні наслідки». На його думку, управління не повинно сприйматися як ієрархічна нормотворчість для багатьох груп і на формування результатів управлінської діяльності можуть впливати навіть індивіди» [25].

Формується новий соціальний тип – «постлюдина», якій інші люди не потрібні і для якої саме буття в реальному світі стає перешкодою. М. Фуко завершує роботу «Слова і речі» майже афористичною фразою: «Можна поручитися – людина зникне, як зникає обличчя, написане на узбережному піску» [26]. Радикалізація споживачької утопії, що вимагає негайного задоволення всіх примх «емансипованої» особистості, породила відповідну радикалізацію технічної штучності – фантомний світ, у якому все можливо. Це світ кіберпанку, транссексуалів, гомосексуалістів та ін. Такі зрушення є свідченням торжества ліберально-техніцистської картини світу, символом якої став образ гуманоїда.

Техніка породила стан стрімкого динамізму, в умовах якого людина втрачає владу над власним життям, перетворюючись у «річ», на яку система впливає та яку змінює за допомогою тих самих способів, у результаті яких були створені атомний реактор і комп'ютер. Оскільки форми спілкування людини на особистісному рівні знищені чи паралізовані, вона шукає захисту в надособистісних структурах, розвиток яких вимагає ще більшого посилення регламентації й централізації управління. Так, «утеча від свободи» породжує повну свободу від відповідальності й істинного вибору.

Політична сфера майбутнього суспільства набуває якісно нових властивостей і тому вимагає від національної еліти певного рівня знань, умінь і навичок. Сутність цих вимог може бути сформульована в такому вигляді:

– людина XXI століття має сприяти становленню нової морфології планетарного світу і її якісним змінам, оскільки спостерігається сплеск інтелектуальної енергії;

– на планетарному рівні з'являються Світовий уряд, Світова держава, Світове громадянське суспільство, які потребують певної поведінки з боку людського чинника;

– глобальне управління потребує масової участі населення планети в організаційно-розпорядчій діяльності, на засадах нової етики й міжнародного права з метою збалансування планетарного розвитку;

– енергетичні витрати на творення й відтворення планетарного світу зростають у геометричній прогресії, оскільки морфологічна структура має функціональне походження і для її творення та відтворення потрібна значна кількість людської енергії;

– політика переходить у геополітику за умови, що політика національних структур має бути підпорядкована міжнародному імперативу;

– виникає гостра суспільна потреба в новому стандарті свободи самодіяльності особистості й самоорганізації етносів і територіальних громад.

Література

- Білорус О.Г. Глобалізація та національна стратегія України / О.Г. Білорус. – К. : ВО «Батьківщина», 2001. – С. 9.
- Бек У. Что такое глобализация? / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева и В. Седелника. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – С. 223.
- Модус державно-громадського управління освітою : [монографія] / Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова ; за науковою ред. В.П. Бега ; редкол.: В.П. Бех (голова), Н.В. Крохмаль (заст. голови) та ін. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. – С. 114.
- Jan Aart Scholte. Globalization: A critical introduction / Jan Aart Scholte. – Second Edition. Revised and Updated ; Palgrave Macmillan ; 2nd edition, 2005. – P. 24–25.
- Квієк М. Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій / М. Квієк ; пер. з англ. Т. Цимбала. – К. : Таксон. 2009. – 380 с.
- Квієк М. Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій / М. Квієк ; пер. з англ. Т. Цимбала. – К. : Таксон. 2009. – С. 95.
- Квієк М. Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій / М. Квієк ; пер. з англ. Т. Цимбала. – К. : Таксон. 2009. – С. 95.
- Magrath C. Peter. Globalization and its Effects on Higher Education Beyond the Nation-State / Magrath C. Peter // Higher Education in Europe. – 2000. – Vol. XXV. – № 2. – P. 252.
- Wolf M. Will the Nation-State Survive Globalization? / M. Wolf // Foreign Affairs. – 2001. – Vol. 80. – No. 1. January/February. – [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.foreignaffairs.com/articles/2001-01-01/will-nation-state-survive-globalization>.
- Green A. Education, Globalization and the Nation-State / A. Green. – London : Palgrave MacMillan Press., 1997. – 206 p.
- Бех В.П. Морфологія соціального світу : [монографія] / В.П. Бех. – Київ-Мюнхен : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 759 с.
- Бех В.П. Фантом планетарного організму: погляд у майбутнє : [монографія] / В.П. Бех, І.А. Грицяк, О.Г. Рябека ; за ред. Ю.В. Бега. – К. : Леся, 2015. – 500 с.
- Рябека О.Г. Дрейф планетарного світу: погляд у третє тисячоліття : [монографія] / О.Г. Рябека ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. – 588 с.
- Глобальні зміни світу – 2025 : [довідник Національної розвідувальної ради США] / переклад з англійської. – Львів : Літопис, 2010. – С. 165.
- Heywood A. Politics. Third Edition / A. Heywood. – Palgrave foundations, 2007. – P. 156.
- Модус державно-громадського управління освітою : [монографія] / Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; за науковою ред. В.П. Бега ; редкол.: В.П. Бех (голова), Н.В. Крохмаль (заст. голови) та ін. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. – С. 116–117.
- Бех В. Електронне врядування у контексті тенденцій світового розвитку / В. Бех, Є. Цокур // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2013. – Вип. 75. – № 8. – С. 201–204.
- Білорус О. Криза глобалізації та перспективи корпоративного глобалізму / О. Білорус // Економічний часопис XXI. – 2003. – № 1. – С. 12–18.
- Шепелев М.А. Глобалізація управління як мега-тенденція сучасного світового розвитку : [монографія] / М.А. Шепелев. – К. : Генеза, 2004. – С. 11.
- Глобальне управління – 2025 : [довідник Національної розвідувальної ради США та Інституту ЄС із досліджень безпеки] / перекл. з англійської Г. Лелів. – К., 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.litopys.lviv.ua/katalog/global_governance.html; англ. версія: http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Governance.pdf.
- Winograd M. Millennial Makeover: My Space, YouTube, and the Future of American Politics / M. Winograd, Michael D. Hais. – Piscataway, New Jersey : Rutgers University Press, 2008. – 336 p. ; Winograd M. Millennial Momentum: How a New Generation Is Remaking America / M. Winograd, Michael D. Hais. – Piscataway, New Jersey : Rutgers University Press, 2011. – 296 p.
- Білорус О.Г. Глобалізація та національна стратегія України / О.Г. Білорус. – К. : ВО «Батьківщина», 2001. – С. 37.
- Вебер А. Что стоит за так называемым антиглобализмом? / А. Вебер // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 12. – С. 52.
- Шепелев М.А. Глобалізація управління як мега-тенденція сучасного світового розвитку : [монографія] / М.А. Шепелев. – К. : Генеза, 2004. – С. 328.
- Rosenau J.N. Governance in the 21st Century / J.N. Rosenau // Global Governance. – Winter 1995. – № 1. – P. 13–44.
- Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко ; пер. с фр. – М. : Прогресс, 1977. – С. 487.

Анотація

Романкова Л. М. Вимоги сучасних геополітичних реалій до виховання молоді в горизонті становлення якісно нових політичних структур – Світового уряду і Світової держави. – Стаття.

У статті проаналізовано зміни вимог з боку політичної сфери сучасного суспільства до професійної освіти особистості. Розглянуто глобалізацію з двох точок зору: 1) глобалізацію як природний, об'єктивний процес і 2) глобалізацію як силовий, насильницький процес в інтересах «глобалізаторів».

Закцентовано увагу на проблемі політичного вибору та політичного управління глобальними процесами; становленні Світового уряду і Світової держави. Зазначено, що політична сфера майбутнього суспільства набуває якісно нових властивостей і тому вимагає від національної еліти певного рівня знань, умінь, навичок.

Ключові слова: Світовий уряд, Світова держава, політичні структури, виховання, студентська молодь.

Аннотация

Романкова Л. Н. Требования современных геополитических реалий к воспитанию молодежи в горизонте становления качественно новых политических структур – Мирового правительства и Всемирного государства. – Статья.

В статье проанализированы изменения требований со стороны политической сферы современного общества к профессиональному образованию личности. Рассмотрено глобализацию с двух точек зрения: 1) глобализацию как естественный, объективный процесс и 2) глобализацию как силовой процесс в интересах «глобализаторов».

Акцентируется внимание на проблеме политического выбора и политического управления глобальными процессами; становлении Мирового правительства и Всемирного государства. Отмечено, что политическая сфера будущего общества приобретает качественно новые свойства и поэтому требует от национальной элиты определенного уровня знаний, умений, навыков.

Ключевые слова: Мировое правительство, Мировая держава, политические структуры, воспитание, студенческая молодежь.

Summary

Romankova L. N. The Demands of Modern Geopolitical Realia for Youth Upbringing in the Process of Settling New Political Structures – World Government and World. – Article.

The article analyzes the changes in requirements from the political sphere of modern society to the professional education of the individual. Globalization is considered from two points of view: 1) globalization as a natural, objective process and 2) globalization as a power process in the interests of “globalizers”.

Attention is focused on the issue of political choice and political management of global processes; the formation of the World Government and the World State. It is noted that the political sphere of the future society acquires qualitatively new properties and therefore requires a certain level of knowledge, skills and skills from the national elite.

Key words: world government, world state, political structures, upbringing, student youth.